

B. Statistiek betreffende ambtsdragers, kerkgebouwen, enz.

Gevraagd wordt o.a. opgave van het aantal dienaren des woords, ouderlingen en diakenen, alsmede het aantal vacatures;

het aantal kerkgebouwen, het aantal der zitplaatsen daarin, het gemiddeld aantal der kerkangers zoowel in den eersten als in den tweeden dienst, het aantal leden, dat het H. Avondmaal gebruikt;

alsmede een korte aanduiding van eventuele bijzonderheden, welke bij de beoordeeling der gegeven cijfers in aanmerking moeten worden genomen.

C. Financiële statistiek.

Gevraagd wordt o.m. een opgave van het jaartotaal der:

- Vaste bijdragen voor den eeredienst,
- Collecten voor den eeredienst,
- Giften en legaten voor den eeredienst,
- andere inkomsten van den eeredienst,
- Inkomsten der Diaconie,
- Collecten voor diverse doeleinden,

alsmede van de hypotheecaire, obligatie- en andere schulden, een en ander zoo mogelijk gestaafd door overlegging van jaarrekeningen.

Uit bovenstaand schematisch overzicht zal de taak, aan een daartoe geschikt statisticus op te dragen, voldoende duidelijk zijn. Het geven van leiding en voorlichting zal daarbij niet kunnen worden gemist.

Er zijn kerken in ons land, die een goed verzorgde statistiek bezitten. Van de gepubliceerde wil ik die van Rotterdam en Utrecht als uitstekende voorbeelden noemen. Indien alle kerken door het besluit onzer Generale Synode in dezelfde richting worden geleid, zal goed bruikbaar materiaal worden verkregen en het gewenschte doel worden bereikt.

Nu moet deze gedachte tot uitvoering worden gebracht. Dr. Dijk schreef in „De Bazuin“ van 4 Februari 1938: „Het vorige jaar heb ik reeds op deze statistiek aangedrongen en gevraagd, wie het initiatief zou nemen; ik hoop van harte, dat een volgend jaar deze vraag niet meer noodig is en we op de Sneeker Synode deze gewichtige zaak ter tafel krijgen“. Door mij werd in het „Gereformeerd Kerkblad van 's-Gravenhage“ reeds in 1935 in gelijken zin geschreven.

Welnu, ik ben bereid tot de initiatiefname en zal een voorstel, strekkende om tot de gewenschte statistiek te komen, aan den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-West doen toekomen. En ik vertrouw, dat zoowel deze Kerkeraad als de meerdere vergaderingen gaarne dit voorstel zullen aanvaarden, en bereids in 1940, na de Sneeker Synode, tot de uitvoering daarvan zal kunnen worden overgegaan¹⁾.

's-Gravenhage.

C. GUIJT.

1) Vriendelijk verzoek ik, beschouwingen in onze kerkelijke pers omtrent dit onderwerp mij te willen toezenden. Adres: Galileistraat 28, 's-Gravenhage.

„Symptomatische woordafleiding“ geest-gist?

In „Van Idolen en schepselen“ schreef ik: „Geest hangt samen met ons woord gist — er gaat een drijvende kracht van uit.“

Ik schreef over deze woordafleiding (beter: woord-samenhang, want dat is niet hetzelfde!) natuurlijk niet op eigen gezag. Het is bekend uit het voorbeeld van Bilderdijk, dat men met woordafleiding heel voorzichtig moet zijn. Fantasia is hier al spoedig aan het werk, maar alleen degenen, die doorkneet zijn in de historie van onze taalvormen, kunnen hier met stelligheid spreken. En zij zijn het vaak onderling nog lang niet eens.

Stel u dus voor, dat ik — dit alles wetende — nu op mijn eigen gezag had beweerd: geest en gist zijn woorden van één stam.

Wie spreekt over samenhang van deze woorden, moet dat doen op het gezag van mensen, die het weten kunnen.

Ik heb dat ook gedaan en wel op het gezag van Prof. Dr. H. Bavinck, die in zijn werk: „Bijbelsche en Religieuze Psychologie“, Kampen 1920, blz. 39 schreef:

„De moeilijkheden beginnen al terstond met het woord (geest) zelf. In het Nederlandsch hangt het woord ongetwijfeld met gist en gisten samen en duidt dus in het algemeen het opbruiscende, het bewegende en bewegelijke aan. Deze betekenis is nog duidelijk aan het woord eigen, als we van den geest van wijn, zout, zwavel, vitriool enz. spreken en daaronder verstaan het fijne vocht, dat door gisting of verhaling uit deze stoffen verkregen is (spiritus).“

Tot zoover het citaat van Dr. Bavinck.

Nu wist ik wel dat Dr. Bavinck geen taalgeleerde was, maar wanneer een voorzichtige en universele geest als Bavinck durfde te zeggen, dat het ongetwijfeld samenhang, dan meende ik het er wel op te mogen wagen. Te meer omdat het zoo geloofwaardig schijnt door de bovengenoemde voorbeelden.

Edoch... in het „Calvinistisch Weekblad“ van 4 Nov. 1938 neemt Prof. Waterink mij op de hem eigen manier „zachtmoedig, maar juist“ (naar zijn zeggen) onderhanden over de gemakkelijheid, waarmee ik volgens hem mijn boek „Van Idolen en schepselen“ heb geschreven. (Gemakkelijk? sic!)

Hij bewijst deze „gemakkelijheid“ uit de bovengenoemde woordafleiding. Hij schijnt te meenen, dat ik hier mijn meening gaf, terwijl ik in werkelijkheid niets deed, dan zeggen wat ik van anderen (Prof. Bavinck) geleerd had. Inderdaad is dit voorbeeld symptomatisch voor 't geheele boek, als men het diep opvat — want ik heb daarin maar gegeven, wat ik uit Gods Woord meen geleerd te hebben door het woordgebruik der Schrift.

Intusschen, Prof. Waterink ziet het anders. Hij ziet een „Ik“ (met hoofdletter) die geen taalgeleerde is en nochtans zeer gemakkelijk beweert, poneert, over woordvormingskwesties. En hij ziet nogmaals een „Ik“ (met hoofdletter) die een eigengemaakt idee over „ziel“ poneert.

Tegen dezen „Ik“ — die inderdaad onder personalis-

ten zeer veel kan voorkomen, maar die hier toch een fantasie van hemzelf is — fulmineert Prof. Waterink dan als volgt:

Het schrijven over het boek van den heer Janse is soms heel moeilijk. Er is iets onaangenaams in om telkens weer te moeten wijzen op de gemakkelijheid, waarmee bepaalde stellingen worden geponeerd, die inderdaad onjuist zijn.

De gemakkelijheid, waarmee de schrijver van het boek „Idolen en Schepselen“ zijn meening uit, moge blijken b.v. uit den volgende zin:

„Geest hangt samen met ons woord gist — er gaat drijvende kracht van uit“ (blz. 110).

Nu is de samenhang geest en gist... ja, wat moeten wij nu zeggen, phantasie, of welk ander woord moet ik gebruiken om hier de situatie zachtmoedig en toch juist weer te geven?

Het woord „gist“ is afgeleid van een werkwoord, waarin de letter s met de letter r afwisselt (zoals dat het geval is bij „was“ en „waren“, „verliezen“ — Duitsch: „verlieren“ — en „verloren“). Vandaar dat het werkwoord „gisten“ in het Duitsch „gären“ heet. Gist is van denzelfden stam als het woord „geur“ en het woord „gier“. De g van gist is oorspronkelijk een j geweest, gelijk nog blijkt uit het Engelsche woord „yeast“.

Het woord „geest“ daarentegen is van een gansch anderen stam. In het Middel-Nederlandsch en Oud-Hoogduitsch heet „gist“ „jest“, maar in het Middel-Nederlandsch heet „geest“ „gheest“.

De woorden „geest“ en „gist“ hebben ook naar hun betekenis niets met elkaar te maken. Het woord „geest“ is verwant met een Oud-Noorsch woord „geisa“, dat „woeden“ beteekent, en met het Gothische woord „us-gaisjan“, dat beteekent „buiten zich brengen“.

Wij gingen op deze kwestie zoo breed in om te laten zien, dat wij niet maar beweren, dat er geen samenhang is tusschen deze twee woorden, maar dat uit de woordafleiding zelve reeds blijkt, dat inderdaad het verband niet bestaat.

Nu zou een vergissing als deze op zichzelf niet zoo erg zijn, ware het niet, dat een dergelijke gemakkelijheid van „bewatering“, symptomatisch is voor den betoogtrant van dit boek.

Of Prof. Waterink zakelijk gelijk heeft? Ik bedoel dan met de ontkenning van den woordsamenhang geest-gist, want in zijn aanval op mij heeft hij wel zakelijk ongelijk. Zoo op het eerste gezicht zou ik het gaan gelooven, dat hij gelijk heeft. En in dat geval wil ik hem gaarne als gezaghebbend auteur volgen. Intusschen — Prof. Waterink is ook geen taalgeleerde. Evenmin als Prof. Bavinck dat was. En daar ik nu met Prof. Bavinck goedbedoeld „ongewijfeld“ toch nog in de nesten kom — wil ik voorzichtiger zijn en Prof. Waterink naar zijn zegsman vragen. Hij mocht eens bevooroordeeld wetenschappelijk bezig geweest zijn bij het napluisen... en dan werd ik weer de dupe!

Misschien zijn meerdere lezers benieuwd om nu eens precies het echte te weten in deze zaak. Ik zou het nog wat duidelijker uiteengezet willen zien door een vakgeleerde, zóó dat het ons duidelijk wordt, dat wij de uitspraak in Bijbelsche en Religieuze Psychologie niet meer kunnen overnemen.

Dat is natuurlijk niet erg. Noch voor de waarde van Prof. Bavinck's boek, noch voor het mijne. Want het gaat tenslotte maar om het woordje „gist“!

A. JANSE.

Naschrift. Is Prof. Waterink niet wat te spoedig gered met zijn oordeel over Bavinck-Janse? Hij herinnert mij in zijn betoog inzake „geest“ aan Weigand Deutsches Wtbch. Maar daar lees ik op „gischen“: aufbrausen, schäumen; vaker als „gätschen“: — gischen, ergischen; aufschäumen; jesen, jesan (i.d. betekenis van gären). Vandaar: Gisch, brausender Schaum, iplv. Gäscht, jest, gis, Gisch. — Op „gätschen“ (aufbrausen, schäumen) een verwijzing naar Geschung, gätschen. — Op „Gätscht“: Garschaum, Schaum, Gäscht, Gesch, Gäscht, Jescht, of Gäst, gest, jest, ghest, ghist. Vgl. Gisch. — Die s-r-theorie is niet onvoorwaardelijk noodig. — Zoekt men op „geest“ (geestgrond), dan wordt men verwezen naar geest, gast. Gaat men vandaar naar „Geest“, dan vindt men daar de weergave van dit woord door „Hefe“ (vgl. ons woord: heffe, heetgeen weer op gisten betrekking heeft); welnu, het woord GEST (Hefe) wordt dan afgeleid uit het Nederduitsch, waarna weer verwezen wordt naar Gäscht. Volgens dit woordenboek is er dus wel degelijk rechtstreeks verband tusschen geest en gist. Als men maar even verder ziet dan de neus lang is. Ik heb van een en ander natuurlijk geen verstand; maar waarom blazen we toch zoo hoog van den toren, als we niet eerst even een paar minuten langer gezocht hebben? Deze notitie kostte mij een paar minuten bladeren in het eerste het beste wetenschappelijk woordenboek, dat onder mijn bereik ligt. Mogen we op zulke gronden elkaar te lijf gaan? K. S.

Tweede naschrift. Hier volgt nog een aanhaling uit het „Woordenboek der Nederlandsche Taal“ (1889), pag. 706:

„... De oorsprong des woords schuilt tot nog toe in het duister. Het door GRIMM (Gramm. 2, 46) aangenomen grondwoord gisan (gais), slaan, waarvan goth. usgaisjan, verbijsteren, usgeisanan, zich ontstellen, en de daaruit afgeleide samenhang met geesol zijn aan gegronnen twijfel onderhevig... De oorspronkelijke betekenis is derhalve niet aan te wijzen, en te minder, daar de vergelijking met gr. nōos, lat. animus, mens, goth. atma en andere zinverwante woorden leert, dat de meest uiteenlopende grondbetekenissen hetzelfde begrip zich ontwikkeld heeft. Dit staat evenwel vast, dat de hedendaagsche opvattingen niet alle terug te brengen zijn tot het begrip, dat door het woord in het oud-Germaansch werd uitgedrukt. Deels door het taalgebruik der bijbelvertaling, dat op hebr. roeah en gr. νευρα berust, deels door den invloed van fr. esprit, dat rechtstreeks tot lat. spiritus teruggaat, onderging het woord in den loop der tijden veelvuldige wijzigingen in betekenis...“

Tot zoover dit woordenboek. Uit deze 2e aantekening blijkt dus, dat Prof. Waterink decreetert, hoe het is, terwijl dit grootte wetenschappelijk werk nog niet zoo zeker is. K. S.

Hulp opleiding predikant Argentinië.

Voor hulp in de kosten van opleiding van een predikant in Argentinië ontving ik in hartelijken dank volgende giften:

f1.— gevonden in collecte Geref. Kerk te Geesteren-Gelse-laar, door Ds O. C. Broek Roelofs: f2.50 per kennisgeving van storting, met bijchrift: „voor predikant Argentinië, geen namen vermelden a.u.b.“ (van v. d. D.).

K. SCHILDER, Giro 127978.

De Grootte Catechismus van Zacharias Ursinus. (XII.)

141. Op welken grond zegt gij dat?

Ten eerste, omdat Gods verbond voor niemand van kracht is, dan voor hen, die het houden⁴⁾. Wij hebben ons toch verplicht niet alleen om te gelooven in Christus, maar ook om heilig voor Gods oog te leven, in dit leven weliswaar in beginsel, in het andere echter in volmaaktheid.

Ten tweede, omdat God Zijn Zoon voor ons in den dood heeft overgegeven, en ons in genade aangenomen, niet opdat wij vrijheid zouden hebben ons in de zonden rond te wentelen, maar opdat wij door een wandel in nieuwigheid des levens, ons dankbaar zouden betoonen voor deze weldaden.

Ten derde, omdat God dezelfde, die Hij om Christus' wil rechtvaardigt, ook door den Heiligen Geest tot een nieuw leven wederbaart. Wie daarom door den Geest van Christus niet beheerscht worden, dien wordt ook Zijn verdienste niet toegerekend.

Ten vierde, omdat het onmogelijk is, dat het waar geloof zonder zijn vruchten zou zijn. Derhalve kan hij, die deze (vruchten) niet heeft, Zich niet in het geloof beroemen, noch zich met het deelgenootschap aan het Goddelijk verbond troosten.

142. Wat is de vrucht des geloofs, waarloes 't verbond van Gods genade ons verplicht, en waaruit het waar geloof gekend wordt?

De waarachtige bekeering tot God.

143. Wat is de bekeering tot God?

De doeding van het vleesch en de levendmaking des Geestes⁵⁾.

144. Wat is de doeding van het vleesch?

Het is droefheid, omdat wij God door onze zonden beleedigd hebben, en een ernstig haten en vlieden van de zonde.

145. Wat is de levendmaking des Geestes?

Het is blijdschap in God, die ons goedgunstig is, door Christus, en liefde en brandend verlangen naar de gerechtigheid, ter wille van Gods eer.

146. Wat volgt uit deze bekeering?

De goede werken.

147. Wat zijn goede werken?

Het zijn inwendige en uitwendige daden, voorgeschreven door God in de Tien Geboden, verricht door hen, die met God door Christus verzoend zijn, met dit voornam oogmerk, dat aan God gehoorzaamheid en dankbaarheid zal bewezen worden voor de van Hem ontvangen weldaden.

R.

G. B.

4) Primum, quia foedus Dei nullis ratum est, nisi illud serventibus.

5) Mortificatio carnis et vivificatio Spiritus.

Leiding noodzakelijk.

I.

In het Zondagsblad van het Christelijk Historisch dagblad „De Nederlander“ (5 Augustus j.l.), klaagt Roel Houwink, de hoofdredacteur van het Christelijk letterkundig tijdschrift „Opwaartsche Wegen“ over de literaire kritieken o.m. in onze kerkboden.

Het requisitoir, dat hij uitspreekt, is fel.

Luister eens:

„Naast de zgn. officiële critiek staat een heftiger van recensenten in groepsorganen, provinciale bladen en blaadjes, kerkboden enz., die voor een goed deel niet voor hun zware en verantwoordelijke taak berekend zijn. Zij vinden misschien een zekere bevrediging in deze positie van geestelijk scherprechter en vullen inmiddels op aangename wijze hun boekenkast, doch het wezenlijke van hun functie ontgaat hun. Zij zijn er maar al te dikwijls oorzaak van, dat ook het grootste prul nog een vleierende lofuiting oogst, omdat hun alle distantiebesef en vergelijkingsmateriaal ontbreekt. Hun oordeel is geen oordeel des onderscheids en daarmee een bron van voortdurend gevaar voor de zoo hoog noodige sanctieering van ons letterkundig leven. En dan zien we nog geheel af van de vertroebeling, die door animositeit en klikgeest de atmosfeer, waarin ten onzent kritiek geoefend wordt, soms zoo weerzinwekkend bederven kan. Want iedereen kent iedereen in ons kleine land en iedereen weet „wat“ van iedereen en buitendien is bij ons elke schrijver kritikus en omgekeerd.“

We kunnen beginnen met al direct te onderschrijven wat Mr. Roel Houwink in de slotzinnen van zijn bittere aanklacht vertelt. Er is inderdaad vertroebeling, die door animositeit en klikgeest

A. C. D.